

סנהדרין נב

שווערד

1. מרדכי מסכת סנהדרין פרק ארבע מיתות

ארבע מיתות [דף נב ע"א] את אביה היא מחללת שאם [רמז תשיז] היו נוהגין בו קודש כו' פרש"י לפתוח ראשון ולברך ראשון אומר אני אם כן כהן שיש לו בת שהמירה דתה או רק זינתה וכי אין לו לפתוח ראשון ולברך ראשון ואומר לי מורי קרובי דמצי לפרש הכא נוהגין בו חול דרשות הוא וכיון דרשות הוא יכול לפתוח ולברך ראשון:

2. מהרש"א חידושי אגדות מסכת סוכה דף נו עמוד ב

ומשום ברתא קנסינן ליה לדידיה כו'. והא דכתיב את אביה היא מחללת היינו שאומרים עליו ארור שזו ילד וגדל כפרש"י בחומש ולא לענין קנס:

• אולם עיין רש"ש שהקשה מגמ' כאן-דקנסינן לאביה

3. שו"ע אורח חיים - סימן קכח:מא

נטמא למת שאינו משבעה מתי מצוה, פסול מן הדוכן וכל מעלות הכהונה, עד שישוב ויקבל שלא יטמא עוד למתים. (ויש אומרים דמי שיש לו בת שהמירה לעבודת כוכבים, או שזנתה, אין מחייבין עוד לקדשו, כי אביה היא מחללת) (ויקרא כא, ט) (מרדכי פרק נגמר הדין):

4. ט"ז אורח חיים סימן קכח:לו

"א דאם יש לו בת שהמירה-נראה פשוט שמ"מ הוא נ"כ דאפי' אם הוא עצמו בעל שאר עבירות שאין פסול לדוכן ולא גרע זה ממנו:

5. שו"ת שבות יעקב חלק ב סימן ב

כהן אחד שבנו יצא לתרבות רעה לעבוד כוכבים ואינם רוצין לקרות לו בתורה ראשון אי שפיר עבדי או לא. תשובה הנה לכאורה דין זה פשוט הוא ומבואר בש"ע בא"ח סי' קכ"ח סעי' מ"א בהג"ה דמי שיש לו בת עובדת כוכבים או זנתה אין מחייבין עוד לקדשו כי אביה היא מחללת עכ"ל והוא מהמרדכי פ' נגמר הדין ואין מקום לבעל דין לחלק ולומר דדוקא גבי בת אמרינן הכי ולא גבי בן משום דאמרינן תלה הכתוב נקבות בזכרי' כדכתיב ואת דינה בתו וזכרים בנקבו' כדכתיב אשה כי תזריע וילדה זכר ומה"ט מצינו סוקלין אותה על פתח בית אביה ולא מצינו כן בבנין זכרים דלא מעלי וכה"ג אמרינן בפרק בן סורר ומורה דף ע' ע"ב גבי בת שבע שאמרה מה ברי ומה בר בטני הכל יודעין שאביך ירא שמים הוה עכשיו יאמרו אמו גרמה וקרא כתיב בן כסיל תוגת אמו משום הא לא תברא דהרי עיקר מוצא דין הוא מסוגיו' הש"ס דסנהדרין דף נ"ב ע"א היה ר' מאיר אומר מה ת"ל את אביה הוא /היא/ מחללת שאם היו נוהגין בו קדש נוהגין בו חול כבוד נוהגין בו בזיון אומר ארור שזו ילד ארור שזו גדל ארור שזו יצא מחלציו אמר רב אשי כמאן קורין לרשיעא בר רשיעא אפי' לרשיעא בר צדיקא כמאן כי האי תנא ע"כ הרי להדי' מדברי רב אשי דאין חילוק בין בת לבן בענין זה אכן ראיתי המ"א שם /או/ ח' סימ' קכ"ח ס"ק ס"ב הניח דין זה בצ"ע וכתב וז"ל וצ"ע דהא אמרי' בסנהדרין פ"ז לר"ש שרפה חמורה שכן ניתן לבת כהן שזנתה ומאי חומרא שכן מחללת את אביה ואם אית' דהיכי שעובדת כוכבים נמי מחללת את אביה א"כ מנ"ל דשרפה חמורה דהא התם הוא בסקילה אלא על כרחך דוק' בזנות מחללת את אביה דהוי לי' לשמר' מזנו' שלא תתייחד עם אדם כדאיתא בכתוב' שסוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר ראו גדולים שגדלתם אבל שאר עבירות אין יכול לשמר' עכ"ל המ"א מ"מ אי משום קושיא זו אין לדחות דברי המרדכי ורמ"א שהביאו לפסק הלכה כי אחר העיון נ"ל שאין כאן אפי' קצת קושיא דהא קי"ל דהלכתא כחכמי' שאמרו שם סקילה חמורה שכן פושט ידו בעיקר עדיף וא"כ אם בת כהן שזנתה מחללת את אביה מכ"ש פושט ידו בעיקר דעדיף ותדע שכן הוא דאין לחלק ולומר דבזנות דוקא קאמר דהא רב אשי קאמר כמאן קורין לרשיעא בר רשיעא דמשמע דבכל רשע בעבירה החמורה אמרינן הכי ולענין עיקר שאלתו כיון דהמוצא דין הוא מהמרדכי ושם כתב וז"ל אומר אני כהן שיש לו בת עובדת כוכבים או רק זינתה אין לו לפתוח ראשון ולברך ראשון ואמר לי מורי קרובי דמצי לפרש נוהגין בו חל דרשות היא וכיון דרשות הוא יכול לפתוח ולברך ראשון עכ"ל וכן משמעות לשון רמ"א אין מחייבין אותו לקדשו משמע דרשות מיהא איכא ובשירי' כנסת הגדולה לא"ח שם ס"ק כ"ג בהגהות ב"י סיים ואין נוהגין כן אפי' בזינתה לכן נ"ל אף דרשות לעשות כן מ"מ לביישו ברבים בפניו במי שהוא מוחזק לכהן ולקרותו כל ימיו בראשון ועכשיו יקראו באמצע קרואים אין לך ביוש והלבנת פניו גדול מזה והמלביין פניו חבירו ברבים כאלו שופך דמים ועל זה נאמ' לא ימתו אבות על בנים אע"ג דאין לקדשו בקדושת כהונה היינו בשב ואל תעשה ולא להלביין פניו ברבי' ובפרט שאביו ספק ולא ודאי דדלמ' לאו אביו הוא אע"ג דאביו חזקה אפטר דבמקום ריעותא כזו איתרע חזקתו ואין לביישו ברבי' רק דהש"ס קאמר דקורין לרשיעא בן רשיעא ולא בפני אביו קאמר ולבייש אביו ברבים וחזקה מלך יהודה יוכיח אע"ג דהיה לו בנין דלא מעלי אפ"ה נהגו בו כבוד מאוד כדכתיב וכבוד עשו לו במותו וכן בשאר גדולי

תנאים ואמוראים ושאר דורו' אחרונים אם המה צדיקים חלילה לביישם ברבים בשביל וזה /זה/ ובהדי כבשי דרחמנא ל"ל אם בני חטאו אבות מה חטאו לכן נ"ל פשוט וברור שאם יקראו לס"ת יקראו אותו בראש כקדושתו קדושת כהונה וכן אם אין שם כהן אלא ה' יש לקרותו ראשון וכל זה אם הוא עצמו מוחזק לאיש כשר אבל אם הוא עצמו כאחד מן הפוחזים ואגלע בהתייהו בברא כרע' דאבוהו אין להקרות ראשון כנ"ל הק' יעקב.

6. שולחן ערוך הרב אורח חיים הלכות נשיאת כפים סימן קכח: סעיף נד

יש אומרים שכהן שיש לו בת שזינתה ארוסה או אפילו נשואה או שהמירה שמן הסתם זינתה את אביה היא מחללת ואין מחוייבים לקדשו עוד לקרות בתורה ראשון ושאר מעלות הכהונה אבל מכל מקום נושא כפיו שאין שאר עבירות מונעים נשיאת כפים אפילו הן בו וכ"ש בבתו (ולא נהגו כדבריהם לפי שלא נאמר את אביה היא מחללת אלא כשזינתה בעדים והתראה וכשהעידו בפני סנהדרין אבל עכשיו נוהגין בו קדושה לכל דבר):

7. משנה ברורה סימן קכח

(קנד) כי אביה וכו' - ודוקא [קכ] כשזינתה ארוסה או נשואה דבהכי מיירי קרא אבל פנויה לא וכתבו אחרונים דבזמן הזה אין מנהג לפסול כהן בשביל זנות או המרת דת של בנו ובתו:

8. יד רמה על סנהדרין דף נב/א

מתני' מצות הנשרפין, משקעין אותו בזבל עד ארכבותיו, יש אומרים כדי שלא יתהפך אנה ואנה ותפל הפתילה על בשרו מבחוץ, ולא נהירא לי מכמה אנפי חדא דאכתי מצי לאשתמוטי בגופיה ובפומיה, ותו הא תינח נשרפין אלא נחנקין למה לי, ותו אי מהאי טעמא נהרגין נמי נעביד להו הכי, ותו מאי שנא בזבל, אלא מסתברא היינו טעמא כדי שלא יתהפך לכאן ולכאן ויקלקלם ברעי, אמטול הכי משקעין ליה בזבל עד ארכבותיו כי היכי דלא ליתהפוך להכא ולהכא, דאי נמי מיקלקל מיקלקל לאידך גיסא דאוקמוה מעיקרא ומזדהרי מיניה, דייקא נמי דקתני בזבל ולא קתני בעפר, והיינו טעמא דלא עבדינן הכי לנהרגין משום דנשרפין ונחנקין כיון דאיכא שהות במיתתן אדהכי והכי מיקלקלי אבל נהרגין דליכא שהות במיתתן לא חיישינן.

9. יד רמה על סנהדרין דף נב/א

ומדליק, כלומר מתיך את הפתילה של אבר, וזורקה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו, מלשון חמרמרו מעי. איכא דאמרי דלהכי קרו לה פתילה לפי שהיתה עשויה ארוכה וצרה כעין פתילה כדי שתהא נוחה ליתן לתוך פיו, ולא נמילתא היא, שהרי פתילה של אבר היתה ואי אפשר להדליקה אלא להתיכה, ועוד שהרי אי אפשר לה לירד לתוך מעיו אלא לאחר התכחה ונמצא שכשהיו נותנין אותה לתוך פיו מותכת היתה, ומה לי ארוכה ומה לי קצרה ומה לי עבה, אלא כך נראה לנו שבית דין היו מתקנין חתיכות של אבר לנשרפין והיו עושין אותן כעין פתילות ארוכות וצרות כדי שתשלוט בהן האור מיד ויהיו נתכות מהרה, ובדין הוא דלתי מתיך את הפתילה, אלא כיון דנקט לישנא דפתילה נקט נמי לישנא דהדלקה דשייך גבי פתילה וסירכא בעלמא נקט.

10. ספר מנחת חינוך - מצוה רסא - אות א

ונראה לי פשוט, דכיון דמרבין כל מיני שריפות מחמת האש רק דעבדינן בפתילה מחמת דרב נחמן, א"כ אפשר היכי דלא שכיח פתילה מתקיימת המצוה אף בחבילי זמורות, ואפשר דאין מענין את דינו להמתין. ולכאורה במה דהביא ראייה [סנהדרין נ"ב ע"ב] דהיו שורפין בת כהן בחבילי זמורות, ואמרו לו שלא היה בית דין בקי, ופירש רש"י [שם ע"א ד"ה לא היה] דהיו צדוקים. ולכאורה יש לומר דלא היה שכיח להם פתילה, אך זה דוחק שלא היה שכיח להם. אבל לדינא נראה לי דאם אין שכיח להם דאין צריך להמתין על הפתילה כיון שמרבין כל דבר של תולדות האור, והוא בר"מ פט"ו מסנהדרין ה"ג, כיון דהא דמיעטה התורה אבר מעיקרו מיירי דיכול להמיתו בפתילה דאי לאו הכי הרי אנו יכולין להמיתו בכל דבר, ואם יכול להמיתו בפתילה אסור להרגו בדבר שאינו תולדת האור, אם כן בכהאי גוונא ריבתה התורה כל תולדות האור, רק דלכתחילה [בפתילה] מחמת ואהבת, אבל אין מענין את דינו ושיהוי מצוה אלא ממיתין בכל תולדות האור, אלא אם ליכא כלל תולדות האור בודאי ממתנין כדי לקיים מצות שריפה, אם לא שאי אפשר בענין אחר, כן נראה לענ"ד ברור:

11. שערים מצויינים בהל'

דהנה במדרש [ילקוט] הובא מחלוקת, י"א שלא יצאה דבר זו מפיהם, אלא בלבם הרהרו כן, וי"א שבפיהם ממש אמרו זאת, וזה תלוי בהא דאמרי' לעיל אי שריפת נשמה וגוף קיים, או שריפת הגוף ממש, דעונש הקב"ה היא מדה כנגד מדה, ולכן למ"ד דחטא לא היה בגוף כי אם במחשבה, על כן נענשו בשריפת נשמה וגוף קיים, אבל למ"ד שאמרו זאת בפיהם, א"כ חטאו בגופם ממש, לכן נענשו בשריפת הגוף.

12. מרגליות הים

טז. א"ל נדב לאביהוא כו. בתומת אנך מהגחיד"א אחרי ב' מוכא מדרש כיון שראה איוב מיתת שני בני אהרן אמר אף לזאת יחרד לבי, ושמעתי משם רבני אשכנז דאיוב היה מיועצי פרעה כשאמר הבה נתחכמה ושתק דסבר דכששותק אינו חוטא אבל כשראה ששני בני אהרן מתו היינו גם אביהוא ששתק נענש כנדב אז אמר לזאת יחרד לבי...

13. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק י פסוק ב

ובגמ' הנ"ל [סנהדרין נ"ב.] מתי ימותו וכו', לא שהיו חפצין בשררה ורק מחילת עוונות, בירושלמי בכורים (פ"ג ה"ג) ורש"י וישלח (ל"ו, ג), עיין שם בפרדס יוסף [אות ע"ט דף תרנ"א] דעולה לגדולה מוחלים עוונותיו:

14. מרגליות הים נב:

ג. והנה המהרש"ל המליץ על רב חמא בר טוביה דלא טעה כלל אך הוראת שעה היתה ומש"ה שרפה שלא כדיני ב"ד שלא יאמרו דדנים בזה הזמן... אמנם בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ק"ל הביא שאם דלמיגדר מילתא עונשין גם בזה"ז אבל אין רשות להעניש במיתה יותר חמורה מאשר היה נידון בה ע"פ התורה כשהיה הב"ד על מכוננו, והרי שריפה כל הגוף קשה משריפה ע"י פתילה של אבר וע"כ שרב חמא טעה. [עיין שם אות ה']

15. המאירי על מסכת סנהדרין דף נב/ב

אף על פי שעיקר מניעת הליכה בחקות עובדי האלילים אינה אלא לענין שרשי ע"ז שלא יתדמה להם במלבושיהם המיוחדים להם ובתספורת שערם ובשאר דברים המיוחדים לכומריהם ובבנין היכולות כשלהם עד שיחשוב הרואה עליו שהוא משלהם **אעפ"כ הדבר מתפשט מדברי סופרים בהרבה דברים שאינם ממין זה כדי שיתרחקו מהם ומאליליהם ולא ימשכו אחריהם מזו לזו ומ"מ כל מה שמצאנוהו כתוב בתורה או בבבאיים שנצטוונו לעשותו או שהותר לנו לעשותו עושין אף על פי שדרך עובדי האלילים בכך שלא ירדנו לה מתורת המשכות אחר נמוסיהם אלא מצד עצמינו מעתה דנין בסייף אף על פי שהם ומלכיהם דנין כן שהרי התורה הזכירתו באנשי עיר הנדחת לפי חרב וברוצה נקם ינקם ונקימה זו החרב דכתיב חרב נוקמת נקם ברית וכן שורפין על מלכי ישראל ואין חוששין לדרכי האמורי שהרי כתוב ובמשרפות אבותיך וכו' ישרפו לך ומ"מ מה שנאסר משום ע"ז אפילו מצאנוהו כתוב אסור שהרי אסרה תורה להקים מצבה אף על פי שכתוב ויצב יעקב מצבה או שמא לא היינו אומרים כן אלמלא שהתורה אסרתה וראשון עיקר והוא שאמרו במסכת ע"ז י"א ואי שריפה חקה היא אנן היכי שרפינן:**

16. שו"ע יורה דעה - סימן קעח

סימן קעח - שלא ללבוש כמלבושי עובדי כוכבים:

(א) אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים (ולא מדמין להם). (טור בשם הרמב"ם) ולא ילבש מלבוש המיוחד להם. ולא יגדל ציצת ראשו כמו ציצת ראשם. ולא יגלח מהצדדין ויניח השער באמצע. ולא יגלח השער מכנגד פניו מאוזן לאוזן ויניח הפרע. ולא יבנה מקומות כבנין היכולות של עובדי כוכבים כדי שיכנסו בהם רבים, כמו שהם עושים: הגה - אלא יהא מובדל מהם במלבושיו ובשאר מעשיו (שם). וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשום פריצות, כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים, והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות, או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ עבודת כוכבים מאבותיהם, אבל דבר שנהגו לתועלת, כגון שדרכן שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן, מותר ללבושו. וכן שעושין משום כבוד או טעם אחר, מותר (מהרי"ק שורש פ"ח). לכן אמרו: שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי (ר"ן פ"ק דעבודת כוכבים):

17. יד רמה על סנהדרין דף נב/ב

אשכחן דקטיל עבדא דהוי בסייף, קטיל בן חורין מנא לך, ומהדרינן קל וחומר כו', ואע"פ שאין עונשין מן הדין, הני מילי לחיובי עונש היכא דלא כתיב עונש, אבל הכא דכתיבא מיתה סתם גלויי מילתא בעלמא הוא:

פרשת משפטים

בסנהדרין (דף נ"ב ע"א) מביא הגמרא ברייתא, [השנוייה על הפסוק בפרשת משפטים] שמות כ"ד א' ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא, כמבואר במדרש רבה פרשת אחרי מות [פרשה כ' ז']. וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך, ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן, אמר ליה נדב לאביהוא, אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור, אמר להם הקדוש ברוך הוא נראה מי קובר את מי. ופירש רש"י ז"ל, הא דמייתי לה התם בסנהדרין האי ברייתא, אידי דאיירי בבני אהרן תנא ליה הכא, לאשמועינן שבשביל שהיו מבקשים שררה ורבנות מתו עד כאן לשוננו. וכן הוא להדיא בתורת כהנים פרשת שמיני [א' כ"א] דמסיני נטלו נדב ואביהו [פורענותם], לפי שהלכו אחרי משה ואהרן ואמרו, עוד זקנים הללו מתים ואנחנו ננהיג וכו'.

וצריך ביאור, הלא בתורה מפורש חטאם שנתחייבו מיתה בהקריבם אש זרה אשר לא ציווה, וגם כי לא מצאנו שעבור שרוצה שררה ורבנות יתחייב מיתה בידי שמים, ובפרט למאן דאמר במדרש רבה [שם] שלא אמרו כן בפיהם רק בלבם הרהרו כן, עיין שם.

ונראה דיש לפרש על פי מה דאמרינן בגמרא ראש השנה (דף י"ז ע"א) על הפסוק [מיכה ז' י"ח] נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו, ולא לכל נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים, [היינו כדבר שאין בו שום חשיבות], עיין שם. ולפי זה יש לומר דודאי עיקר חיוב המיתה נתחייבו משום הקרבת אש זרה אשר לא ציווה, אלא שכל זה היתה במדת הדין, דאילו במדת הרחמים היה השם יתברך מאריך אפו לתת להם אפשרות של תשובה. [וגם כי אמרו חז"ל [ברכות י"ט ע"א] אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה, אל

תהרהר אחריו ביום, דודאי עשה תשובה]. ואילו היו בגדר משים עצמו כשיריים, היה מתקיים בהו נושא עון ועובר על פשע, שלא ליענש מיד על אתר, אבל מכיון שאמרו ימותו זקנים הללו ואנו ננהיג את הדור וביקשו שררה ורבנות, ממילא לא היו בגדר לשארית נחלתו, ונדונו במדת הדין התמור ונתחייבו שריפה מיד.

הכלל, דחיוב מיתה נתחייבו עבור הקרבת קטרת שלא ציווה, אלא שהסבה לידון בחומר הדין הזה היה מה שאמרו ימותו כו' ואנו ננהיג את הדור, שממילא לא היו בגדר משים עצמו כשיריים. ומה שאמרו חז"ל שכבר נטלו [חיוב מיתה] מסיני, היינו שכבר הוחלטו אז שיתחייבו מיתה בשעת הדין כשהיו נדונים בבית דין של מעלה, כי על פי מדת הדין אי אפשר לזכות בדין, וכדאמרינן (כפיט דמוסף דראש השנה) אם תמצה עומק הדין מי יצדק לפניך בדין. ואמרו חז"ל בערכין (דף י"ז ע"א), תניא רבי אליעזר הגדול אומר, אלמלא בא הקדוש ברוך הוא עם אברהם יצחק ויעקב בדין, אין יכולין לעמוד מפני תוכחה, שנאמר ועתה התיצבו וכו' [שמואל א' י"ב ז']. וכל תקותינו לזכות ביום הדין הוא שהשם יתברך יתנהג עמנו במדת הרחמים, ומי שהוא עניו באמת, בגדר משים עצמו כשיריים הוא הרבה יותר קרוב לזכות ביום הדין, וכמו שכתוב נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים.